

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

3. De Obligatione solvendi, & restituendi usuras, de Pœnis & Judice
Usurariorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

si mutatio non fuit prævisa, sufficit & necesse est rem ejusdem bonitatis & quantitatis restituere, siue pretium interea creverit, siue decreverit. Sufficit quoque, si mutuum constituit in pecunia, uti & necesse est, ut restituatur idem valor, siue in eadem sorte, siue in diversis. v. g. si mutuo dati sunt aurei, potest solutio fieri in thaleris, vel, si fiat in aureis solutio, reddi possunt in pretio currente, quod habent tempore solutionis, siue de in pretium eorum fuerit majus vel minus tempore contractus. Si verò fuit prævisa mutatio, tunc adhibenda est altera distinctio: si pretium rei, v. g. frumenti ita mutetur, ut mutatio cedat in præjudicium mutuatarii, quia nempe pretium ejus fuit auctum, satisfacit reddendo illam in minori quantitate & mensura, quæ tamen adæquet valorem, quem res habuit tempore contractus; quia secundum dicta *n. præced.* mutuans non potest exigere rem in eadem quantitate & mensura, si prævidit ejus valorem augendum, nisi speciale nimirum pactum & alia intervenerint. Si autem mutatio cedat in præjudicium mutuantis, quia nempe pretium fuit imminutum, non potest mutuans exigere compensationem, sed mutuarius iterum satisfacit reddendo rem in eadem mensura & bonitate; quia mutuans, si prævidit imminutionem valoris, & aliud non deduxit in pactum, censetur mutasse juxta naturam Mutui, in quo, saltem si non sit pecuniarium, non valor, sed res ipsa in eadem sorte & quantitate reddi debet, v. g. frumenti sex scaphæ, si totidem fuerunt mutuata, in eadem bonitate, decrementum vero valoris liberè condonasse. Vid. Lugo, & Pirhing *h. t. n. 58.*

36 Dico 13. *Pactum Antichreseos*, seu *Antichresium*, quo id agitur inter contrahentes, ut creditor lucretur fructus rei frugiferæ pro mutuo oppignorata, seu fructus pignoris, donec recipiat sortem, regulariter est usurarium & illicitum. Text. & DD. in *c. 1. 2. 8. h. t. c. 6. de Pignor.* ubi fructus pignoris jubentur imputari in sortem, vel tantum remitti de debito, quantum de fructibus perceptum; expensas tamen, quas creditor fecit in colligendis fructibus, uti & æstimationem laboris, licet deducere. Dixi, *regulariter*; nam fructus pignoris percipere licet 1. domino directo ex re feudali sibi oppignorata. *c. 1. de feud.* quia usufructus causalis inest dominio directo. 2. marito ex re sibi oppignorata pro dote nondum soluta. *c. 16. h. t.* quia hi fructus succedunt fructibus dotis, qui alias debentur marito ad sustinenda Matrimonii onera. 3. si adsit justus titulus lucri cessantis &c. ex parte creditoris. 4. si statutum vel consuetudo permittat juxta superius disputata *n. seqq.* Sic in Germania licet fructus pignoris, si non excedant 5. pro 100. percipere.

37 Dico 14. *Contractus Societatis*, seu *Gesellschaft*, *Compagnie*, quo duo vel plures conferunt res & operas suas communis lucri gratiâ. *l. 31. ff. pro socio.* non est usurarius. *t. t. Inst. de Societ. c. 1. t. ff. c. C. pro Socio. mo. Lib. V. R. P. Vñs Pichler.*

dò conferens res vel pecunias (nihil enim interest, an uterque conferat & res & operas, an verò unus tantum res, & alter operas. *S. 2. Instit. de Societ. l. 1. C. pro Socio*) modò, inquam, conferens res vel pecunias non id agat, ut sibi quidem obveniat commune lucrum, fors tamen salva persistat quocunque casu eveniente. *l. 29. §. fin. ff. eod.*

§. III.

De Obligatione solvendi & restituendi usuras, de Pœnis, & Judice Usurariorum.

38 Sciendum, ex hactenus dictis patere, aliquas usuras, nimirum merè Lucratorias, ubi nullus à Jure Naturali vel Positivo approbatus intervenit titulus, injustè exigi & accipi, ac illicitè, imò invalide, consequenter non solvi, & solutas iterum restitui debere. Unde videndum, à quibus, cui, & quid solvendum & restituendum. Radix obligationis restituendi est delictum simul & contractus, licet contractus vel pactum contra Jura & illicitè sit initum, imò & nulliter. Quapropter contractus usurarios celebrans aliquas promeretur pœnas: quas pariter referemus, uti & à quo Judice sint infligendæ causâ prius cognitâ. In ordine ad pœnas autem refert prius notare discrimen inter usurarium *Manifestum* seu *Notorium*, & inter *Occultum*. *Manifestus* dicitur, qui notorius est vel notorietate Juris, qui nempe in Judicio ut talis jam est condemnatus, vel saltem legitime convictus, aut confessus; vel notorietate facti, qui nimirum publicè, aut quibusvis ad se accedentibus, ac insuper sæpe dat mutuum cum lucro absque justo titulo, ita ut de hoc publicè constet, seu ut nulla tergiversatione celari possit. Cum verò absentia iusti tituli non adeò facilis sit probationis, ideo admodum rari sunt usurarii *Manifesti*. Sed licet *manifesti* non sint, ita ut pœnis in foro externo subiaceant, in foro tamen interno injustè acceptas usuras restituere tenentur non modò ex *injusta acceptione*, licet non amplius existant in se vel alio, sed etiam ex *re accepta*, quando videlicet lucrum injustum adhuc existat, uti mox clarescet.

Dico 1. Usuras merè Lucratorias, & sine titulo, adeoque illicitè exactas, & sine juramento promissas, ex Justitia non tenetur solvere mutuarius, eas promittens: bene tamen ex virtute Religionis, si sub juramento promissit, nisi nempe usuras exigens vel sponte vel auctoritate Judicis compulsus, juramentum remisit, vel Superior Ecclesiasticus illud relaxaverit prius, Communis & cetera ex famoso *c. debitores 6. de Jurejur.* cum omne juramentum, quod non cedit in præjudicium tertii, & sine peccato servari potest, servandum sit. *c. 8. & c. 28. eod.* peccatum autem non est solvere usuras; licet eas exigere & accipere peccatum sit. Quamprimum autem usuræ, sub juramento promissæ, fuerint solutæ, statim iterum repeti, etiam instituta actione, possunt. *c. 6. cit.* Quod si quis jurasset non repetere usuras solutas, nihilominus potest & debet usurarius compelli auctoritate

et oritate iudicis ad restituendas. *c. 13. h. t.* qui enim iuravit, se nolle repetere, non iuravit, se nolle recipere. Oppones: si exigere & accipere usuras peccatum est, tunc etiam promittere & solvere; quia promittens & solvens cooperatur alterius peccato. *g.* Ille, qui urgente iusta causa, qualis in presenti est indigentia mutuum petentis, & sine usuris obtinere non sperantis, facit aliquid de se indifferens & non peccaminosum, non propriè cooperatur alterius peccato, sed permittit alterius malitiam, ad quam iam aliunde determinatus est alter. Si tamen mutuarius promitteret, vel solveret usuras cum præiudicio uxoris, aut aliorum, fortè peccaret contra Iustitiam.

40 Dico 2. Usurarum jam solutarum dominium probabilius non acquirit eas accipiens. 2. Nisi illas cum propriis rebus, v. g. pecunias usurarias cum suis, frumentum usurariè acceptum cum suo, ita permiscuisset, ut discerni non amplius possint ab invicem. Pars prior, quam cum S. Thoma 2. 2. q. 78. 4. 3. ad 3. defendit communis contra Lug. & quosdam veteres, dominium, licet debile, & annexam habens restituendi obligationem, eidem tribuentis, probatur ex *l. 31. ff. de acquir. rer. dom.* ubi habetur, quòd ad acquirendum dominium non sufficiat sola traditio, ut adversarii putant ex §. 40. *Inst. de R. D. & l. traditionibus C. de Pactis*, sed etiam iusta causa & titulus, de se habilis ad transferendum dominium, puta venditio &c. cuiusmodi in usurario, qui sine ullo titulo & præcise ex Mutuo accepit usuras, non reperitur. Neque is, qui solvit usuras, vult absolute transferre dominium, sed solum in tantum, in quantum permittunt Jus & Iustitia. Posterior sumitur ex §. 27. 28. *Inst. de R. D. l. 78. ff. de Solut.* ubi habetur, quòd rerum alienarum, etiam furtivarum, si indiscernibiliter cum propriis permisceantur, aut confundantur, acquiratur dominium, scilicet per confusionem, & permutationem; quamvis maneat obligatio restituendi tantum, quantum inique de rebus alienis fuit permixtum aut confusum. Pariter, si usurarius ex pecuniis per illicitam usuram acceptis emat rem aliam, vel negotiando cum eis faciat lucrum, huius rei & lucri dominium obtinet. per *l. 1. l. 8. C. Si quis alteri, vel sibi. l. 48. §. 7. ff. de furtis l. 6. C. de R. V.* quia lucrum & rem talem usurarius non acquirit ex pecunia usuraria, quæ de se sterilis est, sed ex propria industria, nec semper est contra Iustitiam ex actu alias illicito reportare commodum temporale, ut patet in metreticibus. Eodem modo, si usurarius vendat rem usurariam, v. g. frumentum per usuram acceptum, & emptor nesciat, rem, quam emit, esse usurariam & alienam, acquirit dominium pretii, cum pretium rei usurariæ non sit usurarium, sicut pretium rei furtivæ non est furtivum. Molin. *tr. 2. d. 327. n. 7.* Licet dominium rei usurariæ non transferat in emptorem. *l. ex empto §. 2. ff. de act. empt.* quia ipse non habuit dominium. Econtra si usurarius vendat rem usurariam, & emptor

sciat, rem, quam emit, esse usurariam & alienam, contractus est nullus. *l. 34. §. 3. ff. de contrah. empt. l. 27. C. de evict.* consequenter nec venditor tali casu acquireret dominium pretii, sed istud cederet Fisco. Uti &, si usurarius ex usuris emeret hereditatem, fideicommissum, dotem, harum rerum dominium non acquireret; quia in his casibus res emptæ succedit in locum pecuniæ, Molin. *cit. d. 327. n. 2. & 8. v. Ad 3. ex l. si & rem ff. de petit. hered. l. Imperator 70. ff. de Legat. 11.*

Dico 3. Usuras illicite acceptas restituere tenetur usurarius ipse. 2. etiam si Judex sit, 3. in defectum usurarii autem omnes, efficaciter ad acceptionem usurarum cooperantes ex parte mutuantis, & quidem in solidum, 4. uti & heredes usurarii, saltem juxta vires hereditatis, non tamen in solidum. 5. item ille, ad quem res usuraria quocunque titulo pervenit, modò adhuc existet, 6. in foro tamen externo liberant se à restitutione ad tempus per exceptionem, qua obijciunt & probant, quòd repetens usuras etiam ipse ab aliis acceperit usuras. Pars 1. est indubitata: vel enim usuræ adhuc existant, & omni Jure tanquam res alienæ clamant ad dominum, & ex re acceptæ restitui debent: si non existant, sed jam sint consumptæ, urget ipsa acceptio, siue usurarius inde factus sit ditior, siue non. Pars 2. aperte deciditur *c. 12. h. t. & Ordinatio. Polit. de ann. 1577. tit. 20. §. 6.* Ratio, quia usuræ, quæ accipiuntur sine iusto titulo, injustæ sunt, nec Jure tantum Politivo, sed etiam Naturali prohibentur. Pars 3. exinde suadetur, quòd tales, qui ex parte mutuantis cooperantur efficaciter, vere sint causa injusta damni mutuatorio illati per solutas usuras; quamvis illi, qui tantum cooperantur ex parte mutuarii, ad nullam restitutionem sint obligati, uti qui numerant pecuniam pro usuris destinatam, qui in obsequium mutuarii, pecunia indigentis, itam procurant, licet cum usuris repetendam, modò non suadeant ipsi mutuanti, ut usuras exigat &c. Pars 4. evidens est ex *c. 9. h. t.* cum usuræ, formaliter existentes, sint res alienæ, virtualiter autem existentes sint ex delicto acquisitum & injustum lucrum, cuius injustus & malæ fidei possessor erat defunctus, in cuius obligationes, sicut in jura succedit heres, eademque cum defuncto persona (exceptis poenis) esse reputatur *l. 37. ff. de acquir. vel omitt. hered. l. 59. ff. de R. J. l. ult. C. de Impuberum & aliis substit.* Imò, licet usurarius ex usuris nec factus esset ditior, & hereditas ex usuris non aucta, tamen heredes tenerentur ad restitutionem juxta vires hereditatis, *arg. c. 5. de Raptor. & c. fin. de sepult.* in foro autem externo etiam ultra vires hereditatis, si hereditatem adierunt sine Inventario prius confecto. *l. fin. §. 14. C. de Jur. delict.* Ad id autem, non tamen in solidum, h. e. non singuli heredes, si sint plures, tenentur ad restituendas omnes usuras, si unus, vel plures, ex illis non possit, vel non velit restituere partem aliquam, uti volebat *gl. in c. 9. cit. & Navar.*

sed pro rata tantum, seu secundum proportionem hereditatis, quæ ipsi obligit, ut habet communis & æquior sententia; quia, sicut commoda & jura dividuntur inter hæredes, ita onera & obligationes dividi æquum est, nec singuli hæredes repræsentant defunctum ex toto, sed tantum ex parte, omnes verò simul sumpti ex toto. Neque hæredes fuerunt participes delicti. Si tamen res usuraria exstaret adhuc in se, restituenda foret à solo illo, ad quem pervenit; cum semper clamet ad dominum; licet talis à co-hæredibus petere possit, ut ex hereditate sibi satisfiat pro rata sua. Pars 5. claret ex dictis; quia res aliena clamat ad dominum. Imò si usurarius etiam res suas proprias alienavit in tertium titulò lucrativò, v.g. per donationem, sciens se hoc modo fieri impotentem ad restituendas usuras, accipiens in utroque foro tenetur restituere ea, quæ accepit, si exstent, vel in quantum factus est locupletior. Molina d. 329, n. 9, sed tantum, si petantur intra annum. Pars 6. sumitur ex c. 14, 17, h.t., quod est singulare in usurariis, non tam in ipsorum favorem, quam in odium illorum, qui & ipsi usuras extorserunt, ut nimirum non audiantur, si reperant usuras à se solutas, sed per exceptionem repelli possint, donec se ab exactis usuris purgaverint, vel eas solverint, aut cautionem idoneam de iis solvendis præstiterint.

42 Quæres, an etiam usurarius Mentalis obligetur ad restitutionem, seu an ex usura mentali oriatur obligatio restituendi? R. cum communi affirmativè propter textum in c. 10, h. t. & rationem, quia, qui mutuum non dat, nisi inde speret lucrum tanquam debitum sine ullo iusto titulo, seu qui intendit obligare ad dandum aliquid ultra sortem (licet hunc animum non prodat) & aliquid quasi ex obligatione accepit, injustè accepit: ergo tanquam res aliena, vel iniquè parata, restitui debet: nec dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, c. 4, de R. j. in 6. Oppones, Ex Simonia Mentali non oritur obligatio restituendi, sed sufficit sola poenitentia & dolor animi ob Deum offensum; ergo nec ex Usura Mentali. R. Antec, esse quidem generaliter verum, non tamen semper, sed N. Conf. & parit, nam Simoniacus mentalis ordinariè non infert injuriam danti, à quo temporale accipit pro spirituali, sed tantum rei sacræ; cum alter censeatur gratuitò & non quasi ex debito ac necessitate rem temporalem dare: econtra Usurarius mentalis ordinariè infert injuriam usuras danti, quia iste invitatus & mixtè involuntarie illas solvit, cum alias non obtineret mutuum, quo indiget. Interim si temporale pro spirituali, v.g. beneficio Ecclesiastico, quod alias Clericus non obtinet, eo tamen indiget, ex necessitate & invito dedit, licet sine pacto, idque constat accipienti hoc temporale, etiam ex hac Simonia mentali oritur obligatio restituendi, & tunc est paritas cum usura. Si cut econtra nec usurarius mentalis ad resti-

stitutionem tenetur, si, quod accepit, à mutuatario liberaliter & gratuito est datum, non quasi ex debito. Sed tunc proprie usura, saltem iniqua, non est.

Dico 4. Non usuræ tantum, sed etiam, si 43 pro illis data sit res frugifera, fructus inde percepti, & quos mutuatarius potuisset percipere, licet usufructus non perceperit (deductis tamen expensis, quas collectio & conservatio frugum exigit) restituendi sunt, una cum damno, quod propter solutas usuras passus est mutuatarius, & lucro, quod eidem propterea cessavit. Ratio, quia usufructus injustè perceptus fructus tanquam malæ fidei possessor, & causa injusta existit damni &c., siquod inde secutum est ab usuris distinctum, ut si mutuatarius debuit agrum vendere viliori pretio &c. ut posset solvere usuras.

Dico 5. Restitutio facienda est illi, qui per 44 usuras est læsus, vel, si jam obiit, ejus hæredibus, & si nec hæredes extant, vel ignorentur, causis piis, nempe pauperibus, Ecclesiis &c. Text. & DD. in can. 4, caus. 14, q. 5. c. 5, h. t. c. 16, de Judais; quia bona ex delicto contra Justitiam acquisita retineri sine delicto non possunt, consequenter si ii, qui injustè læsi sunt, non amplius existant, nec eorum hæredes, vel ignorentur, restituenda sunt, & eroganda in causas pias.

Dico 6. Poenæ usurariorum sunt sequen- 45 tes. De Jure Canonico sunt infames, & eo ipso irregulares, ac, si Clerici sint, & moniti non resipiscant, suspendendi, tum verò, si necdum se emendent, etiam deponendi ab officio & beneficio Ecclesiastico, reddendique inhabiles ad aliud obtinendum: si Laici sint, excommunicandi, imò hodie juxta c. 1, h. t. in 6, ipso facto sunt excommunicati, can. infames, caus. 2, 3, q. 7. can. 2, d. 33, c. 11, de Excess. Prælat. c. 1, c. 7, h. t. Neganda quoque est ipsis Absolutio Sacramentalis à quocunque peccato, nisi prius restituerint usuras, vel de restituendo idoneam cautionem præstiterint, c. 2, h. t. in 6, si verò neutrum ob angustias temporis præstare possint, sufficit juramentum de solutione vel cautione præstanda, ubi poterint: & Confessarius in articulo mortis constitutum usurarium absolvens petat ab ipso facultatem manifestandi Ordinario voluntatem restituendi, nisi ipse coram aliis publicè protestatus fuerit, se teneri & paratum esse ad restituendum, ut nempe hæredes (vel ipse, si supervixerit) cogi ad restituendum possint. Nav. Mol. Pirhing h. n. 159. Præterea excludendi sunt à Sacra Communione, seu perceptione Sacramenti Eucharistia, item à faciendis oblationibus, quæ non debent accipi, c. 3, h. t. Sunt intestabiles activè, ita ut eorum Testamenta non valeant, aliæque ultimæ voluntates, nisi actu prius restituerint usuras, vel idoneè de restituendo caverint; nec ulli interesse licet eorum testamentis con- ficiendis, c. 2, cit. Si solutionem vel cautionem de solvendo non præstiterint antecobitū, mortui sepultura sunt privandi, c. 3, cit. qui verò sepelierit, & Clericus sit, ipso facto suspensus, Lai-
cus

cus verò ipso facto excommunicatus est *d. c. 3. & Clem. 1. de Sepult.* De Jure Civili puniuntur amissione fortis, seu rei mutuatae, at in Germania solum quoad quartam illius partem, una cum usuris ex forte perceptis. *Recess. Imper. de ann. 1500. 1548. & 1577.* Atque hæc sunt poenæ vel ordinariæ in usurarios (*manifestos tantum c. 15. b. t.*) ab utroque Jure statuta, quæ tamen non incurruntur, nisi præviâ Judicis sententiâ, criminis declaratoriâ. *arg. c. 19. de heret. in 6.* Et præter illas etiam arbitrariæ & extraordinariæ locum habere possunt. *Pirhing n. 172. & alii.*

- 46 Dico 7. Usura est crimen mixti fori, ut adeò Judex competens non tantum sit Ecclesiasticus, uti habetur *c. 2. c. 7. b. t. Clem. 2. de Judic.* sed etiam Laicus, uti dicitur *c. 12. b. t.* neque in quæstione Facti tantum, dum quæritur, an hic & nunc commissâ sit usura, sed etiam in quæstione Juris, dum nempe quæritur, an hic vel ille contractus sit usurarius, nec ne: quia in *d. c. 12.* sine distinctione inter quæstionem Juris & Facti tribuitur cognitio de hoc crimine Judici Laico. Id quod confirmat praxis, & ratio; quia crimen usurae plus spiritualitatis non habet, quam alia delicta Justitiæ & Juri Naturali adversantia, uti homicidium, adulterium, furtum, quæ communiter habentur pro delictis mixti fori. Oppones. Quando vertitur quæstio Juris, an hic vel ille contractus sit usurarius, est quæstio, an sit peccaminosus: sed cognoscere, an aliquis actus sit peccatum vel non, cognitio pertinet ad solum Judicem Ecclesiasticum, *c. 13. de Judic. & c. 13. Qui filii. v. dist. Min.* pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, & quidem ad solum Pontificem, quando quæritur, an aliquid sit peccatum vel non, si id generali & Legali definitione decidendum est. *C. Min. si tantum in casu particulari id decidendum. N. Min.*

TITULUS XX.

De Crimine Falsi.

SUMMARIUM.

1. Falsum, & crimen falsi, tam verum quam quasi tale.
2. Committitur Dicto.
3. 4. 5. Scripto, Facto, & Usu.
6. Quæ falsi species puniuntur quidem omnes à Jure, sed modò diverso.
7. Poenâ criminis Falsi de Jure Civili.
8. Et de Jure Canonico.
9. An hujus poenâ incurrat falsans litteras Apostolicas non perniciosè, & in loco non suspecto.

Sciendum 1. sicut falsum, vel falsitas in genere dicitur omnis immutatio veritatis, si ve contingat sine dolo, ut si quis narret rem non veram, quam tamen putat esse veram, si ve cum dolo, ut si quis mentitur, & scienter loquitur, quod verum non est, animò decipiendi; ita ad crimen falsi, quod ad furta & usuras, de quibus hæcenus, multum accedit, requiri *immutationem veritatis*, at non tantum,

sed insuper *dolum*, & quidem verum, non merè præsumptum, qui quamdiu non probatur, præsumitur potius error, quam dolus, ac denique *damnum*, alteri illatum, vel quod saltem inferri potuisset, nisi per accidens fuisset impeditum. DD. passim ex *l. 1. l. 6. l. 22. l. 23. ff. & l. 6. l. 8. C. ad Leg. Cornel. de falsis l. 6. C. de dolo malo. Novell. 73. pr. can. 4. can. 22. q. 2.* Ex quibus sic definitur crimen falsi: *est immutatio veritatis dolo malo facta in præjudicium alterius.* Unde tria essentialiter requiruntur. 1. ut fiat deceptio, & immutetur veritas, 2. ut id fiat dolo malo, seu cum intentione & animo decipiendi, 3. ut inde inferatur alteri damnum, vel saltem inferri per se possit: si tamen actu non fuit illatum, mitior poenâ habet locum, ut communiter notant. Est crimen admodum grave, Exceptum, Publicum, & notatum à *Lege Cornelia de falsis*, originaliter quidem illud tantum, quod committitur circa Testamenta; quapropter hæc Lex passim appellatur *Testamentaria*; postea verò etiam alia falsâ ab Imperatoribus notata, criminibus Publicis annumerata, ac poenâ Legis Corneliæ de falsis punibilia facta sunt, & quidem sat multa in specie, adeò quidem, ut aliqui judicarent, nullum falsum esse punibile poenâ dictæ Legis, nisi aliqua Lex id specialiter expressum sit; ex quibus P. König *l. 1. n. 11.* propterea crimen falsi sic definit: *est delictum publicum, quo in alterius præjudicium veritas dolosè immutatur, quodque speciali Legge tanquam falsum notatur.* Sed aliis meritis videtur necessaria non esse specialis, sed sufficere generalis notatio Legis Corneliæ citatae, quæ omnem dolosam veritatis immutationem, in præjudicium alterius factam, puniri jubet. *arg. l. 1. & l. 23. cit. P. Schmalzgrueber h. t. n. 8.* Porro si crimen falsi committatur circa Testamenta, testimonia, & nummos, quod notatur in *d. L. Cornel. de falsis*, appellatur *verum*, si circa alias materias, & quod notatur vel vindicatur ab aliis Legibus, *quasi tale* dicitur. Qui illud vel istud committit, vocatur *Falsarius*.

Sc. 2. Crimen falsi quatuor modis committi posse. 1. *dicto*, quando veritas dolosè immutatur verbo. 2. *scripto*, quando per falsam scripturam. 3. *facto*, seu re, quando per aliquod factum. 4. denique *usu*, seu potius abusu, quando quis falsitate ab aliis confecta scienter utitur. Videamus singulorum modorum aliqua exempla. *Dicto*, itaque committit crimen falsi 1. testis in judicio dolosè falsum deponens, vel verum suppressens, item qui testem corrumpit donis vel pretiò, aut subornat, ut testificetur falsum, vel occultet verum. Excusatur tamen testis à crimine falsi, saltem in ordine ad rigorem poenæ, qui in judicio non circa substantialia causæ, sed solum in circumstantiis accidentalibus falsum deponit, aut sine præjudicio tertii; licet per hoc etiam quoad substantialia se reddat valde suspectum. 2. Advocatus dolo malo causam sui clientis prodens, & dissimulatis probationibus veris, aut admissis adversarii exceptionibus